

PAPER DETAILS

TITLE: Özbek Bilmecelerinden Örnekler

AUTHORS: Feridun TEKIN

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/136030>

ÖZBEK BİLMECELERİNDEN ÖRNEKLER

DR. FERİDUN TEKİN

Halk filozoflarının dürdaneleri olan bilmeceler, sadece insan idrakini, gözlemciliğini, şiirsel kabiliyetini geliştirici aklın eğlenceli bir oyunu ve manevî gıdası olarak kalmayıp, ecdatlarımızın ruh dünyası ve tarihi geçmişini öğrenmede kilit bir rol üstlenmişlerdir. Onlar medeniyet dünyasının paha biçilemez belgele-ridir. Sözlü edebiyat ürünlerini sadece halkın bir eğlence aracı olarak telakki etmek doğru değildir. Bu edebiyat ürünleri halkın aklı, vicdanı, manevî elbisesi ve hatırasıdır. Gerçekten de eski çağlarda bilmeceler, günümüzdekinden farklı bir öneme sahip olmuşlardır. Çünkü bilmecelerin ortaya çıkışı, onun özellikleri, çoğunlukla mitoloji ve eski hayat tarzı ile ilgilidir.

Türklerin tarih sahnesinde yerini almalarından sonra yarattıkları maddî ve manevî değerler yumağı Türk kültürünün özünü oluşturmaktadır. Bu kültürün yaratıldığı coğrafya çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu kapsama alanı içerisinde Türkiye Türklerinden başka diğer Türk toplulukları da mevcuttur. Dolayısıyla bu coğrafyada ortak bir kültür yaratılmıştır.

Bu ortak kültürün yaratılmasında anonim halk edebiyatı ürünlerinin yeri ve önemi oldukça büyüktür. Bu edebiyat ürünlerinden biri olan bilmeceler, ait olduğu toplumun maddi ve manevi hayatının bir çok özelliğini bünyelerinde taşımaktadırlar. Bilmeceleri bu özellikleri ile incelediğimizde görüyoruz ki Özbek ve Anadolu bilmeceleri arasında büyük benzerlikler söz konusudur. Özbek bilmecelerinin şekil yapısı Anadolu, Kazak ve Azerbaycan bilmecelerinden hiç de farklı değildir. Az bir kısmı nesir şeklinde verilirken, diğerleri manzumdur. Örnek olması açısından:

Tek mısradan ibarettir: Uzâq tâğda ot yanar. (Quyaş) Uzak dağda ateş yanar. (Güneş)

İki mısradan ibarettir: Pişirsä aş bolur / Pişirmäsä quş bolur (Tuhum). Pişirse aş olur / Pişmezse kuş olur (Yumurta).

Üç mısradan ibarettir: Bâzârdan bir nârsä âl / Häm öziñ yé, häm tâvuğñ yé-sin / Häm mâlñ yésin (Qâvun). Pazardan bir şey al / Hem kendin, hem tavuğun yesin / Hem de hayvanın yesin (Kavun).

Dört mısradan ibarettir: Munça ménî hârlarlar / Bilmäy nimä qılıbmän /

Munça méni sévârlâr / Qandây şirin bolıbmân (Hamır, Nân). Bu kadar beni ateş-lerler (pişirirler) / Bilmiyorum ne yaptım ben / Bu kadar beni severler / Nasıl şir-inmişim ben (Hamur, Ekmek).

Beş veya daha fazla mısradan ibarettir: Bultur kêtgân boz âtım / Bu yıl kélârmikân-dâ / Âyağıda qırq kişân / Kişnâb kélârmikân-dâ / Acırıq, qamış körgân-dâ / Tişlâb kélârmikân-dâ (Qâr, Yamğırınñ Sâvuq Şâmâl Bilân Kélişi). Geçen yıl giden boz atım / Bu yıl gelir miymiş / Ayağında kırk zincir / Kişneyerek gelir miymiş / Yeşil kamış gördüğünde / Dişleyerek gelir miymiş (Kar, Yağmurun So-ğuk Rüzgar İle Yağması).

Ses benzerliği, yani redif ve kafiye bakımından da Özbek, Kazak, Azerbay-can ve Anadolu bilmecelerinin çok benzer olması, bu ortak kültürün bir başka kanıtıdır.

Bilmeceleri konularına göre tasnif edersek aynı mantık silsilesi içinde yaratılmış olduklarını görürüz ve sadece birkaç ses değişimine rastlarız. Örnek ola-cağı için birkaç bilmeceyi aşağıda verelim.

Göz:

Özbek: İkki âgayni bir-birini körmäydi (Köz). İki kardeş birbirini göremez (Göz).

Kazak: “Eki bala qatar tursa da / Birin-biri körmeydi (Köz). İki bala bir sı-rada dursa da / Birbirini göremez (Göz)” (Alptekin, 1996: 198).

Azerbaycan: “Evleri yanaşı iki gardaşım var / Her şeyi görürler / Birbirini görebilmirler (Gözler)” (Sakaoğlu ve diğerleri, 1992: 124).

Anadolu: “İki kardaş uğraşır, uğraşır, birbirini göremez (Göz)” (Başgöz I, 1993: 237).

Kedi:

Özbek: Moylâvı bâr / Sâqâlı yoq (Müşük). Bıyığı var / Sakalı yok (Kedi).

Kazak: “Tonı bar, şapanı joq / Murtı bar, saqalı joq. (Mısıq) Paltosu var / ceketi yok. Bıyığı var / sakalı yok (Kedi)” (Alptekin, 1996: 196).

Azerbaycan: “Yük üste gıllı yumag. (Pişik/Kedi)” (Sakaoğlu ve diğerleri, 1992: 91).

Anadolu: “Yük üstünde yünlü yumak” (Başgöz I, 1993: 332).

Eyer:

Özbek: Âtdan bäländ / İtdän päst (Égär). Attan büyük / İtten küçük (Eyer).

Kazak: “Atdan biyik / Qoydana lasa. (Er-Toqım) Attan büyük / Koyundan

küçük. (Eyer)" (Alptekin, 1996: 198).

Azeri: "*O nedir ki / Atıdan hüündür / İtten alçag. (Yeher/Eyer) O nedir ki / Attan büyük / İtten alçak. (Eyer)*" (Sakaoğlu ve diğerleri, 1992: 115).

Anadolu: "*Attan büyük / İtten küçük. (Eyer)*" (Başgöz I, 1993: 194).

Günebakan:

Özbek: *Küngä qarab tålmaydı / Kündän közni ålmaydı. (Küngäbâqar) Güneşe bakıp yorulmaz / Güneşten gözünü almaz. (Günebakan).*

Kazak: "*Künnen közin almaydı / Maydı biraq talmayda. (Künbağıs) Güneşten gözünü almaz / Ancak boynu ağırmas. (Günebakan)*" (Alptekin, 1996: 201).

Azerbaycan: "*Gün çıtar, güler / Ahş mürgüler. (Günebahar) Gün çıkar, güler / Güzelleşmeye uyuklar. (Günebakan)*" (Sakaoğlu ve diğerleri, 1992: 75).

Anadolu: "*Alnı sakar / Göge bakar. (Günebakan)*" (Başgöz I, 1993: 61).

Havuç:

Özbek: *Qızıl qız yér åstıda / Sâçları yér üstidä. (Säbzi) Kızıl kız yer altında / Saçları yer üstünde (Havuç).*

Kazak: "*Qızıl, qızıl, qızıl qız / Burımı nekten uzun qız / Özi uygığa batadı / Burımı sırtta jatadı (Qızıl Sebız).*

Kızıl, kızıl, kızıl kız / Perçemi uzun kız / Kendi uykuya dalar / Saçları dışarıda yatar (Havuç)" (Alptekin, 1996: 197).

Azerbaycan: "*Yer altında sarı biz. (Kök/Havuç)*" (Sakaoğlu ve diğerleri, 1992: 59).

Anadolu: "*Yer altında allı gelin. (Havuç)*" (Başgöz I, 1993: 256).

Anadolu bilmecelerinde görülen kelime tekrarlarına Özbek bilmecelerinde de rastlamaktayız.

Çâpsa, çâpılmas / Késsä, késilmäs. (Sâyä) Koşsa, koşulmaz / Kesse, kesilmez. (Gölge) Tursan turar / Yatsan yatar. (Åyaq) Kalksan kalkar / Yatsan yatar (Ayak/bacak).

Zıt anlamlı kelimelere de yer verilmiştir.

Otda yanmas / Suvgä båtmas / Yérdä çirimäs. (Toğrılık) Ateşte yanmaz / Suda batmaz / Yerde çürümez (Doğruluk).

Tabiat taklidi seslere rastlamaktayız.

Zuv-zuv bârar / Zuv-zuv kélär / Dâstân oqr / Ğalvir toqr. (Arı) Zuv zuv gider / Zuv zuv gelir / Destan okur / Kevgir tokur (Arı).

Anadolu bilmecelerindeki gibi doldurma sözlere de rastlamaktayız.

Tâp tâpışmâq / Tängä yapışmâq. (Köyläk) Bilmece bildirmece / Tene yapışmaca (Gömlek).

Diğer Türk boylarında olduğu gibi bazı bilmecelerin her mısraının ayrı bir cevabı vardır.

Bir tüp kättâ téräk / Tübi bir, şâhı on ikki / Yaprâğı üç yüz âltmış / Yaprâğının bir tâmanı âq / İkkinçi tâmanı qâra. (Yıl, On İkki Ây, Künlär, Kêçä, Kündüz) Bir tür uzun kavak / Kökü bir, dalı on iki / Yaprâğı üç yüz âltmış / Yaprâğının bir tarafı ak / İkinci tarafı kara (Yıl, On İki Ay, Günler, Gece, Gündüz).

Ekte örnek metin olarak vereceğimiz bilmeceler “Özbek Tapışmakları, Oqı-tuvçı Neşriyatı, Tâşkent, 1991.” adlı eserden alınmıştır. Örnek metnimiz 200 bilmecedan ibaret olup bu bilmeceler cevaplarına göre tasnif edilerek Türkiye Türkçesine tarafımızdan aktarılmıştır. Tasnifimize göre:

Gökyüzü, Yeryüzü Ve Tabiat Olayları İle İlgili Bilmeceler (16 bilmece)

Zaman Bildiren Bilmeceler (3 bilmece)

İnsan Ve Onun Uzuvarıyla İlgili Bilmeceler (13 bilmece)

Hayvanlarla İlgili Bilmeceler (16 bilmece)

Kümes Hayvanlar Ve Kuşlarla İlgili Bilmeceler (5 bilmece)

Haşaratla İlgili Bilmeceler (5 bilmece)

Ağaçlar, Bitkiler Ve Onların Mahsulleriyle İlgili Bilmeceler (25 bilmece)

Azık Ve Yemeklerle İlgili Bilmeceler (11 bilmece)

Ev Ve Eşyaları İle İlgili Bilmeceler (37 bilmece)

Ateş, Duman Ve Aydınlatma Araçları İle İlgili Bilmeceler (8 bilmece)

Giyim-Kuşam, Süs Ve Dokumacılık Aletleri İle İlgili Bilmeceler (15 bilmece)

Kitap Ve Yazı İle İlgili Bilmeceler (6 bilmece)

Çalgı Aletleri İle İlgili Bilmeceler (7 bilmece)

Atçılık Ve Yol İle İlgili Bilmeceler (11 bilmece)

Su Taşıtları Ve Silahlarla İlgili Bilmeceler (6 bilmece)

Yeni Bilmeceler (10 bilmece)

Komik Sorular Ve Söz Oyunu (6 bilmece)

ÖRNEK METİNLER

Gökyüzü, Yeryüzü ve Tabiat Olayları İle İlgili

Bilmeceler:

1. Kök köyläkkä qol yétmäs. (Åsmân)
Yeşil gömleğe el uzanmaz.
(Gökyüzü)
2. Kök köyläkkä goza yaydım. (Åsmân, Yulduzlar)
Yeşil gömleğe pamuk serdim. (Gökyüzü, Yıldızlar)
3. Uzâq dâğda ot yanar. (Quyaş)
Uzak dağda ateş yanar. (Güneş)
4. Târn üstidä bir ânâr,
Haddiñ bolsa üşläb âl. (Ây)
Dam üstünde bir nar,
Gücün yetse tutup al (Ay)
5. Kiçkinädir özi,
Yıltır yıltır közi. (Yulduz)
Küçüktür özü,
Yıldır yıldır gözü. (Yıldız)
6. Yédirib yédirib
Özi yér. (Yer)
Yedirip yedirip
Kendi yer. (Yer)
7. Öyib âldım izi yoq,
Qılıç urdım ornı yoq. (Suv)
Düşünüp aldım izi yok,
Kılıç vurdum yeri yok. (Su)
8. Kâzânda émäs qaynaydı,
Qışın-yazın tinmäydi. (Bulâq)
Kazanda değil kaynıyor,
Kışın yazın dinmiyor. (Pınar)
9. Közgä körinmäs,
Qolga tutılmas. (Havâ)
Gözle görünmez,
Elle tutulmaz. (Hava)
10. Âyağı yoq qaçadı,
Qanâtı yoq uçadı. (Bulut)
Ayağı yok kaçar,
Kanadı yok uçar. (Bulut)
11. Şip étdi,

Şivirgân k tdi. (Yaşın)
 Şıp etti,
 Fısıldayıp gitti. (Yıldırım)

12. N v   yigit tüm t   r. (Yam_ur)
 Uzun boylu yiğit dam deler. (Yağmur)
13. T mdan tuhum ır ıtdım, (Dol)
 Damdan yumurta fırlattım. (Dolu)
14. Qq t vuq
 K t gi s vuq. (Q r)
 Ak tavuk,
 Kümesi soğuk. (Kar)
15. Qolım bil n   l b  lmaym n,
   nt gimg  sıla almaym n. (Tuman)
 Elimle tutamıyorum,
  antama koyamıyorum. (Sis)
16. Qolsız  yaqsız   ik   ar. (    l)
 Elsiz ayaksız kapı   ar. (Rüzgar)

Zaman Bildiren Bilmeceler:

17. Z rg  s tılmas,
 Zorga t pılmas. (Vakt)
 Altına satılmaz,
 Zorla bulunmaz. (Vakit)
18. Bir t p k tt  t r k,
 T bi bir,   h  on ikki.
 Yapr  ı    yüz  ltm  ,
 Yapr  ının bir tümünü    ,
 İkkin i tümünü q ra. (Yıl, On İkki  y, K nl r, K   , Kündüz)
 Bir tür uzun kavak,
 Kökü bir, dalı on iki.
 Yapr  ı    yüz altmış,
 Yapr  ının bir tarafı ak.
 İkinci tarafı kara. (Yıl, On İki Ay, Günler, Gece, Gündüz)
19. Bir t l  sdi t  k kk  qadar,
 Bu t lnın on ikki   h  b r.
 H r   h da t rtt d n  y  b r,
 H r  y d  y ttit d n tuhum b r.
 H r tuhumunun yarmı q radır k rs  ,

Yarmı âppaâqdır tâpgan bolsañ. (Yıl, On İkki ây, Hafta, Kün, Kéçä-Kündüz)
 Bir kamış üstü ta göğə kadar,
 Bu kamışın on iki dalı var.
 Her dalında dörd tane yuva var,
 Her yuvada yedi tane yumurta var.
 Her yumurtanın yarısı karadır görsen,
 Yarısı bembeyazdır bulmuş olsan. (Yıl, On İki Ay, Hafta, Gün, Gece-Gündüz)

İnsan ve Onun Uzuqlarıyla İlgili Bilmeceleler:

20. Bir töbädä yétti téşik. (Baş, Ağız, Burun, Köz və Qulâq)
 Bir tepede yedi delik. (Baş, Ağız, Burun, Göz ve Kulak)
21. Qâra tâl butâqsız. (Saç Örimi)
 Kara dal budaksız. (Saç Örüğü)
22. Kündüzi yanar,
 Kéçäsi sönär. (Köz)
 Gündüz yanar,
 Gece söner. (Göz)
23. Kündüzi tayaqlaşar,
 Kéçäsi quçaqlaşar. (Kiprikler)
 Gündüz dikleşirler,
 Gece kucaklaşırlar. (Kirpikler)
24. U yaqqa qarasañız körmäysiz,
 Bu yaqqa qarasañız körmäysiz,
 Başınızga qarasañız körmäysiz,
 Sâyâñizgä qarasañız körinädi. (Qulâq)
 O tarafa baksanız göremezsiz,
 Bu tarafa baksanız göremezsiz,
 Başınıza baksanız göremezsiz,
 Gölgenize baksanız görünür. (Kulak)
25. Hämmä vaqt ağzımda,
 Héc yuta âlmaymân. (Til)
 Her zaman ağzımda,
 Hiç yutamıyorum. (Dil)
26. Téğ désäm tégmäydi,
 Tégmä désäm tégädi. (Läb)
 Değ desem değmiyor,
 Değme desem değiyor. (Dudak)

27. Bir bağ pähâl béli bağlıq. (Sâqâl)
Bir bağ sap beli bağlı. (Sakal)
28. Bir âtadan beş oğul. (Qol, Barmâqlar)
Bir babadan beş oğul. (El, Parmaklar)
29. Tursañ turar,
Yatsañ yatar. (Âyaq)
Kalksan kalkar,
Yatsan yatar. (Ayak)
30. Âsâldân şirin,
Zâhârdân accıq. (Söz)
Baldan tatlı,
Zehirden acı. (Söz)
31. Ot émäs küydirär,
Pıçâq émäs soydırar . (Yalgân Söz)
Ateş değıl yandırır,
Bıçak değıl soydurur. (Yalan söz)
32. Hây biz édik biz édik,
Ottız ikki qız édik.
Bir tahtagâ tizildik,
Birär birär üzildik. (Tiş)
Hey biz idik biz idik
Otuz iki kız idik
Bir tahtaya dizildik
Birer birer üzüldük. (Diş)

Hayvanlarla İlgili Bilmeceler:

33. Suvdäy çâpadı,
Mänzilgä yétädi. (Ât)
Su gibi akıp gider,
Menzile yeter. (At)
34. Suvga tüşsä miñtä,
Suvdan çıqsa bittä. (Âtnıñ Dümi)
Suya düşse bin tane,
Sudan çıksa bir tane. (Atın Kuyruğı)
35. Kättä tākām bé-sâqâl. (Éşek)
Büyük tekem sakalsız. (Eşek)
36. Özi kättä,
Dümi kältä. (Tüyä)
Kendi büyük,

- Kuyruğu küçük. (Deve)
37. Sâqâlı bâr,
Moylâvı yoq. (Êçki)
Sakalı var,
Bıyığı yok. (Keçi)
38. Çârvâ içidâ şäytân,
Sâqâlı uzun sultân. (Täkä)
Evcil hayvanlar içinde şeytan
Sakalı uzun sultan. (Teke)
39. Sâyädä yatar,
Miñ qoy bâqar. (İt)
Gölgede yatar,
Bin koyun bakar. (İt)
40. Üydäy câymı âlar,
Sıçqândan qorqar. (Fil)
Ev kadar yer kaplar,
Sıçandan korkar. (Fil)
41. Kélgändä tört âyaq,
Kétgändä ikki âyaq. (Ayıq)
Gelirken dört ayaklı,
Giderken iki ayaklı. (Ayı)
42. Göñ tépädä ot yanar. (Böri)
Sürü içinde ateş yanar. (Kurt)
43. Kéçäsi âvda,
Kündüzi üydä. (Tilki)
Gece avda
Gündüz evde. (Tilki)
44. Qanâtlı, süt bérädi. (Körşäpäläk)
Kanatlı, süt verir. (Yarasa)
45. Başı bârü saçı yoq,
Közi bârü qâşı yoq.
Tängäsi bârü pulı yoq,
Qanâtı bârü uçuvı yoq. (Balıq)
Başı var saçı yok,
Gözü var kaşı yok.
Pulları var parası yok,
Kanadı var uçması yok. (Balık)
46. Uzâq câyda it ürär. (Baqa)
Uzak yerde it ürer. (Kurbağa)

47. Āstı tāş ūsti tāş,
Ortasıda çāndir bāş. (Tāşbaqa)
Altı taş ūstü taş,
Ortasında küçük bāş. (Kaplumbağa)
48. Yēr tāgidā yaġlı qamçı. (İlān)
Yer altında yaġlı kamçı. (Yılan)

Kümes Hayvanları ve Kuşlarla İlgili Bilmeceler:

49. Āvāzāsi āzānda,
Māzāligi qāzānda. (Horāz)
Avazı ezanda,
Lezzeti kazanda. (Horoz)
50. Cānlıdan cānsız doraydı,
Cānsızdan cānlı doraydı. (Tāvuq, Tuhum, Cöcä)
Canlıdan cansız çıkar,
Cansızdan canlı çıkar. (Tavuk, Yumurta, Cıvciv)
51. Tāmda turgan pişāgim,
Boynı uzun eşāgim. (Leylek)
Damda duran kedim
Boynu uzun eşēgim. (Leylek)
52. Āqlıgı sütdäy,
Kökligi nildäy,
Otırışı bēkdäy. (Za_ız_ān)
Aklıgı süt gibi,
Maviliği Nil gibi,
Oturuşu bey gibi. (Saksağan)
53. Gül ūstidā āliftā āşülāci. (Būlbūl)
Gül üstünde bir türkücü. (Būlbūl)

Haşaratla İlgili Bilmeceler:

54. Zuv-zuv bārar,
Zuv-zuv kélär,
Dāstān oqır,
Ġalvir toqır. (Arı)
Zuv zuv gider,
Zuv zuv gelir,
Destan okur,
Kevgir tokur. (Arı)
55. Tutdan bizgä köyläk toqır. (İpāk Qurtı)

- Duttan bize gömlek dokur. (İpek Böceği.)
56. Qanâtı bâr,
Qânı yoq.
Tuhum qoyar,
Sânı yoq. (Käpäläk)
Kanadı var,
Kanı yok.
Tohum koyar,
Sayısı yok. (Kelebek)
57. Özi yoqdäk,
Tâvuşı oqdäk. (Qâra Çigirtkä)
Özü yok gibi,
Sesi kurşun gibi. (Kara Çekirge)
58. U yaqqa bâradı,
Bu yaqqa bâradı,
Boz toqıydı. (Örgimçäk)
O tarafa gider,
Bu tarafa gider,
Kumaş dokur. (Örümcek)

Ağaçlar, Bitkiler ve Onların Mahsulleriyle İlgili Bilmeceler:

59. Yazda hām qışda,
Bir hıl kiyimdä. (Arça)
Yazın da kışın da
Aynı giyimde. (Çam Ağacı)
60. Ātası üydä qâlar,
Bâlası bâzâr bârar. (Mévâli Daraht)
Babası evde kalır,
Balası pazara varır. (Meyveli Ağaç)
61. U yağı tâğ,
Bu yağı tâğ,
Ortasıda
Sarığ yağ. (Yangâq)
O yanı dağ,
Bu yanı dağ,
Ortasında
Sarı yağ. (Ceviz)
62. İkki tâğnıñ ârasında
Bir tüp yantâq. (Bâdâm)

- İki dağın arasında
Bir tür tiken. (Badem)
63. Aş içidä taş,
Taş içidä aş. (Örik)
Aş içinde taş,
Taş içinde aş. (Erik)
64. Özi köm-kök,
Yüzi qıp-qızıl. (Älma)
Özü yemyeşil,
Yüzü kıpkızıl. (Elma)
65. Özi şirin tükliginä,
Mazäsi bär tatlıgına. (Şaftäli)
Özü şirin tüylü halde,
Lezzeti var tatlı halde. (Şeftali)
66. Taşı kızıl änärdäy,
İçi âq undäy,
Oturışı güldäy. (Çiydä)
Dışı kızıl nar gibi,
İçi beyaz un gibi,
Oturuşu gül gibi. (İğde)
67. Bir anadan yüz bälä,
Yüzävı häm boz bälä. (Üzüm)
Bir anadan yüz bala,
Yüzü de hem boz bala. (Üzüm)
68. Kiçkinä gümbäz içidä,
Qızlar äyläbdi mäkân.
Yüzleridä pärdä tutuğlık,
Här biriniñ bağırı qân. (Änär)
Küçücük kümbet içinde
Kızlar eylemiş mekan.
Çekilmiş yüzlerine perde,
Her birinin bağırı kan. (Nar)
69. Ağzını açıb yérgä qaraydı,
Ağzıdan âq köpik saçadı. (Pahta)
Ağzını açmış yere bakar,
Ağzından ak köpük saçır. (Pamuk)
70. Sâlamän kızıl,
Çıqaramän âq. (Buğdây, Un)
Koyarım kızıl,

- Çıkarırım ak. (Buğday, Un)
71. Qızılını özim yédim,
Sarığını málga bérdim. (Buğdây, Sãmân)
Kızılını kendim yedim,
Sarısını mala verdim. (Buğday, Saman)
72. Täräm saçlı qız tödäsi,
Suvda yatar kün-kéçäsi,
Suvda yatıb suvgä tégmäy,
Ältmüşıda u sarğaygay,
Säksän kündä sabâqdadır,
Toqsän kündä tâvâqdadır. (Guruç)
Örük saçlı kızlar yığını,
Suda yatar gündüzü gecesi,
Suda yatıp suya değmeyecek,
Altmışında sararacak,
Seksen günde feryattadır,
Doksan günde tabaktadır. (Pirinç)
73. Küngä qarab tálmaydı,
Kündän közni álmaydı. (Küngäbâqar)
Güneşe bakıp yorulmaz,
Güneşten gözünü almaz. (Günebakan)
74. Éksän bitär,
İsi hämmä yaqnı tutar. (Räyhân)
Eksen biter,
Kokusu her tarafı kaplar. (Reyhan)
75. Sâqâlı bir qarıç,
Özi miñ qarıç. (Qamış)
Sakalı bir karış
Kendi bin karış. (Kamış)
76. Lip étädi kirib kêtädi,
Çıqazâlmay ésiñ kêtädi. (Tikän)
Lip eder girip gider,
Çıkana kadar aklın gider. (Tiken)
77. Mén acäb hayrânımân bir nârsägä,
Qâzıqda bâylâvlı turıbdı-yu
Änası bâlasınıñ qârnıda. (Tarvuz)
Ben bir şeye hayranım,
Kazıkta bağılı durmuştu ve
Anası balasının karnında. (Karpuz)

78. Bâzadan bir nârsä âl,
 Häm öziñ yé hām tâvuğın yésin
 Häm mâlın yésin. (Qâvun)
 Pazardan bir şey al,
 Hem kendin hem tavuğun yesin
 Hem de hayvanın yesin. (Kavun)
79. Yér tägidä âltın baş. (Şâlgâm)
 Yer altında altın baş. (Şalgam)
80. Qızıl qız yér âstıda,
 Sâçları yér üstidä. (Sâbzi)
 Kızıl kız yer altında
 Saçları yer üstünde. (Havuç)
81. Qırq köylägi bâr,
 Bir tügmäsi yoq. (Piyaz)
 Kırk gömleği var,
 Bir düğmesi yok. (Soğan)
82. Yér tägidä yumrân qâzıq. (Turp)
 Yer altında yuvarlak kazık. (Turp)
83. Bizlär bizlär biz édik,
 Bizlär bir täläy kız édik,
 Bizläрни üzdilär,
 Bir ipgä tüzdilär. (Germdârı)
 Bizler bizler biz idik
 Bizler bir sürü kız idik
 Bizleri üzdüler
 Bir ipe dizdiler. (Biber)

Azık ve Yemeklerle İlgili Bilmeceler:

84. Âq qoyım bâr,
 Soysam qânı yoq. (Hamır)
 Ak koyunum var,
 Soysam kanı yok. (Hamur)
85. Sâvuq kirib
 Issıq çıkar. (Yâpgân Nân)
 Soğuk girip
 Sıcak çıkar. (Tandırda Pişmiş Ekmek)
86. Yéttisi bir yérgä yığılса,
 Béşisi bir yérgä yığıladı. (Pâlâv)
 Yedisi bir yere yığılса

- Beşi bir yere yığılır. (Pilav)
87. Qâzân içidä âppâk qâr. (Şirguruç)
Kazan içinde bembeyaz kar. (Sütlaç)
88. Yésâm tişimgä kirädi,
Yémäsäm tüşimgä kirädi. (Göşt)
Yesem dişime girer,
Yemesem düşüme girer. (Et)
89. Bir qâzândan qırq tüyâ suv içär. (Çuçvara)
Bir kazandan kır deve su içär. (Çuçvara)¹
90. Âş pişirdim tuzı yoq. (Sümäläk)
Aş pişirdim tuzu yok. (Simeni)²
91. Suv émäs suyuq,
Qâr émäs âq. (Süt)
Su değil sulu,
Kar değil beyaz. (Süt)
92. Âltmış ikki aybnı âq yapar. (Qatıq)
Altmış iki ayıbı ak yapar. (Yoğurt)
93. Özi âppâq qâr émäs,
Nân bolmaydı un émäs. (Şäkär)
Kendi bembeyaz kar değil,
Ekme olamaz un değil. (Şeker)
94. Çäynälädi çäynälädi yutulmaydı. (Çaqıç)
Çiğnenir çiğnenir yutulmaz. (Sakız)

Ev ve Eşyaları ile İlgili Bilmeceler:

95. Hıtây quş qanâtlarını yayıp,
Âyağını bükib tâğda oltırıbdı. (Çâdır)
Anka kuşu kanatlarını yayıp,
Ayağını büküp dağda oturur. (Çadır)
96. Ämäkim içkäridä,
Qulâqları taşqarıda. (Üyning Tosını)
Amcam içeride,
Kulakları dışarıda. (Evin Saçakları)
97. Kündüzi taşqarı,
Kéçäsi içkări. (Eşik)

1 İçinde kıyma, soğan ve karabiber karışımı ve dışı hamur kaplı bilye büyüklüğünde soğuk suya konulup ateşte su kaynayınca pişip suyun yüzüne çıkan bir yemek.

2 Nevruz bayramında yeni ekilmiş buğdayın köklerinden pişirilen bir çeşit tatlı.

- Gündüz dışarı,
Gece içeri. (Kapı)
98. Kéçäsi turadı,
Kündüzi yatadı. (Éşik Zenciri)
Gece yatar,
Gündüz kalkar. (Kapı Zinciri)
99. Qâra qolım üy qorır. (Külf)
Kara elim ev korur. (Kilit)
100. Uzun boylı,
Qâra tonlı. (Möri)
Uzun boylı,
Kara donlu. (Baca)
101. Åsmândan åsılğan,
Yérdän qazılğan. (Quduq)
Gökyüzünden asılı,
Yerden kazılı. (Kuyu)
102. Öre qazdım,
Tuprâğı yoq. (Qâzıq Ormı)
Çukur kazdım,
Toprağı yok. (Kazık Yeri)
103. Åtası bår, énäsi bår,
On ikkitä bålası bår. (Nervân)
Babası var, anası var,
On iki balası var. (Merdiven)
104. Özi kättä,
Särpuşı yoq. (Håvuz)
Kendi büyük,
Kapağı yok. (Havuz)
105. Bërsän toyadı,
Bërmäsän turadı,
Hämmä hizmätni körädi. (Sandıq)
Versen doyar,
Vermesen durur,
Her hizmeti görür. (Sandık)
106. Bir dostım bår acâyib,
Ågär kim unga baqsa,
Külib bāqar ilcāyib. (Åyna)
Bir dostum var acayip,
Eğer birisi ona baksa,

- Gülüp bakar gülümseyip. (Ayna)
107. Kün-tün yürädi,
Dâim bir câyda turadı. (Sâat)
Gece gündüz yürür,
Daima bir yerde durur. (Saat)
108. Yürävérädi yürävérädi,
Yolı köpäymäydi. (Béşik)
Yürüyordu yürüyordu,
Yolu çoğalmıyordu. (Beşik)
109. Kündüzi hür boladı,
Kéçäsi qul boladı. (Körpä)
Gündüz hür olur,
Gece kul olur. (Yorgan)
110. Qolsız âyaqsız köyläk kiyär. (Yastıq)
Elsiz ayaksız gömlek giyer. (Yastık)
111. Tursa tüyädäy,
Yıgılsa kiçintoy. (Päşşahânä)
Dikilse deve gibi,
Yıgılsa oyuncak gibi. (Cibinlik)
112. Alâmät a alâmät,
İçi qızıl kıyamät.
Höl urdım,
Quruq çıqdı. (Tandır, Nân)
Alamet a alamet,
İçi kızılca kıyamet.
Islak koydum,
Kuru çıktı. (Tandır, Ekmek)
113. Qâra sigir qarab turar,
Sarıq sigir yalab turar. (Qâzân , Âlâv)
Kara sığır bakıp durur,
Sarı sığır yalayıp durur. (Kazan, Alev)
114. Bir tām içidä üçtä bėti qâra. (Oçâqpâyä)
Bir cilt içinde üç sayfası kara. (Sacayak)
115. Qâra dév yıqıldı,
Bâları yıqıldı. (Qâzân Tāvâq, Käsä)
Kara dev yıkıldı,
Balaları yıqıldı. (Kazan, Tabak, Kase)
116. Hâkkä üyädä,
Quyruğı ziyadä. (Qâşıq)

- Saksağan yuvada,
Kuyruğu dışarıda. (Kaşık)
117. Suv désäm suv émäs,
Şıldırıydı bir nârsä.
Ot désäm ot émäs,
Yıltıraydı bir nârsä.
Bâşığä börkini âlıb
Börkildäydi bir nârsä. (Semâver)
Su desem su değıl,
Şıldırıyordı bir şey.
Ateş desem ateş değıl,
Yıldırıyordı bir şey.
Başına kalpağını alıp
Kaynıyordı bir şey. (Semaver)
118. Özi turar cimginä,
Qulâğı bâr birginä. (Çâynak)
Kendi durur küçücük,
Kulağı bir tanecik. (Çaydanlık)
119. Läbi läbimgä tégsä âğzım küyädi. (Piyalä)
Dudağı dudağıma değse âğzım yanar. (Piyale)
120. Qârmı qârtâz,
Burnı burtâz.
Âtgä minmäs,
Piyadä yürmäs. (Âbdästä)
Karnı yumruca,
Burnu uzunca,
Ata binmez,
Yayan yürümez. (İbrik)
121. Âq êçkim içi yoq,
Süyägi yoq göşti yoq,
Özi şilik şilik étädi,
Yümäläb yérdé yatadı. (Méş)
Ak keçim içi yok,
Kemiği yok, eti yok,
Kendi şilik şilik eder,
Yumulup yerde yatar. (Tuluk)³
122. Âtası âğzın açar,

3 İçine sıvı maddeler konulan keçi derisinden yapılmış bir eşya.

- Bâlası urub qâçar. (Kéli)
 Babası ağzını açar,
 Balası vurup kaçar. (Havan)
123. Tâp-tâp étâdi,
 Tâgidân kârvân ôtâdi. (Élâk)
 Tep tep eder,
 Altından kervan geçer. (Elek)
124. Bir özi,
 Miñ közi. (Élâk)
 Bir özü,
 Bin gözü. (Elek)
125. İşini bitirdi,
 Êşik tâgigâ otırdı. (Süpürği)
 İşini bitirdi,
 Kapı altına oturdu. (Süpürge)
126. Kiçkinâ mitti,
 Êçkini yıqıtdı. (Pıçâq)
 Ufacık küçücük,
 Keçiyi devirdi. (Bıçak)
127. Êşik ârqasında béli bağlıq qul yatar. (Süpürği)
 Kapı arkasında beli bağlı köle yatar. (Süpürge)
128. Yêrdâ çirimâydi,
 Êldâ yoqâlmaydı. (Âltın)
 Yerde çürümez,
 Elde yok olmaz. (Altın)
129. Âppâkkinâ yumâlaqqına,
 Hâmmâniñ közigâ yahşiginâ. (Tängä Pul)
 Bembeyaz ve yuvarlakça,
 Herkesin gözüne güzelce. (Demir Para)
130. İkki singil,
 Âğır yéngil. (Terâzi)
 İki kız kardeş,
 Biri ağır biri hafif. (Terazi)
131. Yumalâq tépâdâ qılıç oynar. (Ustara)
 Yumru tepede kılıç oynar. (Ustura)

Ateş, Duman ve Aydınlatma Araçları İle İlgili Bilmeceleler:

132. Bir tâvâq qızıl âlma,
 Üşlâmâqqa haddiñ bârma. (Çoğ)

- Bir tabak kızıl elma,
Sakın tutmaya kalkışma. (Kor)
133. Çängarâqdan uçıb çıqadı,
Qarasa közni kör qıladı. (Uçqun)
Bacadan uçup gider,
Baksa gözü kör eder. (Kıvılcım)
134. Āyağı yoq qāçadı,
Qanātı yoq uçağı. (Tütün)
Ayağı yok kaçar,
Kanadı yok uçar. (Duman)
135. Qızıl sigir qāra sigirniñ qārnını yalaydı. (Ālāv, Qāzān)
Kızıl sığır kara sığırın karnını yalar. (Alev, Kazan)
136. Hāvuz,
Hāvuz içidā suv.
Suv içidā ilān,
İlanınñ āğzıda ot. (Çırāq)
Havuz,
Havuz içinde su.
Su içinde yılan,
Yılanın āğzında ateş. (Yağ Lambası)
137. Öziniñ bādānini özi yéydi. (Şām)
Kendi bedenini kendi yiyordu. (Mum)
138. Hırmānı kättā,
Dānı yoq.
Dastārı kättā,
Nāmı yoq. (Kül, Otın)
Harmanı büyük,
Danesi yok.
Danesi büyük,
Ekmeği yok. (Kül, Odun)
139. Kiçkinā sandıqça,
İçi töle mihça. (Gugurt)
Küçücük sandıkçık,
İçi dolu çivicik. (Kiprit)

Giyim-Kuşam, Süs ve Dokumacılık Aletleri ile İlgili Bilmeceler:

140. Kündüzi himâyā qıladı,
Kéçesi qāzıqda turadı. (Kiyim)
Gündüz korur,

- Gece askıda durur. (Elbise)
141. Tâp tâpışmâq,
Tängä yapışmâq. (Köylek)
Bilmece bildirmece,
Tene yapışmaca. (Gömlek)
142. Érte turdı,
İkki ayrı yolgä tüşti. (Şim)
Sabahtan kalktı,
İki ayrı yola düştü. (Pantolon)
143. Müştüm yérgä tüşti. (Çöntäk)
Yumruğum yere düştü. (Cüzdan)
144. Bir tuğışgän ikki dost,
Boyları tizdän,
Qâlmaydı bizdän,
Saqlaydı qâr muzdan. (Étik)
İkiz iki dost,
Boyları dizden,
Ayrılmaz bizden,
Korur kar, buzdan. (Çizme)
145. Kétävérädi kätivérädi,
Bârgän câyıda âğzı açılıb qâladı
(Kavuş)
Gidiverir gidiverir,
Vardıǵı yerde âğzı açık kalır. (Ayakkabı)
146. Bés âgayni, qoräsi bâr,
Hânäsi başqa. (Qolqâp)
Beş kardeşi, avlusu var,
Evi başka. (Eldiven)
147. Çäkkä tãmadı,
Yérgä tüşmäydi. (Zirek)
Şakağa düşer,
Yere düşmez. (Küpe)
148. Bés qolumda bés pütä. (Üzük)
Beş parmağımda beş put. (Yüzük)
149. Hänniñ bëlbağı béliğä yétmäs. (Biläk Üzük)
Padişahın kuşağı beline yetmez. (Bilezik)
150. İkki pādşā qān çıqarmay urışadı. (Qayçı)
İki padişah kan akıtmadan savaşırlar. (Makas)
151. Özi bittä,

- Közi miñtä. (Ängişvänä)
 Özü bir tane,
 Gözü bin tane. (Yüksük)
152. Hämmägä ton tikämän,
 Özim yalangâç (İgnä)
 Herkeselbise dikerim,
 Kendim çıplak. (İğne)
153. Özi bir qarış,
 Kuyruğı on bir qarış. (İgnä, İp)
 Kendi bir karış,
 Kuyruğı on bir karış. (İğne, İplik)
154. Tégi kömirçi,
 Üsti témirçi. (Tikiş Maşinası)
 Altı kömürcü,
 Üstü demirci. (Dikiş Makinesi)

Kitap ve Yazı ile İlgili Bilmeceler:

155. Daraht émäs yapraqlı,
 Köyläk émäs étäkli,
 Ädäm émäs sözläydi,
 Türli küylär küyläydi. (Kitâb)
 Ağaç değıl yapraklı,
 Gömlek değıl etekli,
 İnsan değıl konuşur,
 Türli şarkılar söyler. (Kitap)
156. Äq yér açdım,
 Qâra buğdây saçdım. (Kitâb, Yazuv)
 Ak yer kazdım
 Kara buğday ektim. (Kitap, Yazı)
157. Qol bilän ékilär,
 Äğız bilän yığılar. (Yazış, Oqış)
 El ile ekilir,
 Äğız ile toplanır. (Yazma, Okuma)
158. Täğdan täylädim sınımadı,
 Suvgä täylädim sındı. (Qâğâz)
 Dağdan attım kırılmadı,
 Suya attım kırıldı. (Kağıt)
159. Sırtı tayaq,
 İçi boyaq. (Qalâm)

- Sırtı deynek
İçi boya. (Kalem)
160. Uzun boylı,
Yörmä tonlı. (Kamış Kalem)
Uzun boylu,
Örme donlu. (Kamış Kalem)

Çalgı Aletleri İle İlgili Bilmeceleler:

161. Uzun täräk yıqıldı,
Uçı ménin qolımda.
Zagızgânı säyrädi,
Sâçı ménin qolımda. (Tanbur)
Uzun kavak yıqıldı,
Ucu benim elimde.
Saksağanı seğirir,
Saçı benim elimde. (Tanbur)
162. Bağda bülbül säyräydi,
Égäläri sözläydi. (Dütâr)
Bağda bülbül seğiriyor,
Sahipleri söylüyor. (Tar)
163. Cânı yoq,
Ursa yığlaydı. (Qongırâq)
Canı yok,
Vursan ağlar. (Zil)

Oyunlar ve Oyuncaklarla İlgili Bilmeceleler:

164. Uzun täräk, uçı ménin qolımda. (Värräk)
Uzun kavak, ucu benim elimde. (Uçurtma)
165. Çöpçäğim çöpçäk,
Altın bëlänçäk,
Yétti qızın anası,
Haligäçä kelinçäk. (Qoğırçâq)
Masalcıgım masal,
Altın kundak,
Yedi kızın anası,
Hala küçük gelin. (Kukla)
166. Åsmânda âq eşäk,
Nuhtası qolımda. (Värräk)
Gökyüzünde beyaz eşek

- Yuları elimde. (Uçurtma)
167. Töp-töp étädi,
Ursam uçıb kétédi. (Käptäk)
Tıp tıp eder,
Vursam uçup gider. (Top)
- Atçılık ve Yol İle İlgili Bilmeceler:**
168. Átdan bäländ,
İtdän päst. (Égär)
Attan büyük,
İtten küçük. (Eyer)
169. Tépdim,
Téräkkä çıqdım. (Átgä Miniş)
Basdım,
Kavağa çıkdım. (Ata Binme)
170. Tört äy, yigirmä tört yulduznı,
Sämärkand kété turıb saman átda kördim. (At Taqası, Mıhları)
Dört ay, yirmi dört yıldızı,
Semerkant'a giderken doru atta gördüm. (Atın Nalı, Mıhları.)
171. Qırq qulâğı,
İkki ägzı bar. (Hurcun)
Kırk kulağı,
İki ägzı var. (At Heybesi)
172. Äğılda bés barmâq,
İşi häs-çöp toplamâq. (Pänşähä)
Äğılda bés parmak,
İşi çer çöp toplamak. (Tırmık)
173. Qoyvârsam yüz qulâç,
Yıgıb âlsam bir qulâç. (Arqân)
Bıraksam yüz kulaç,
Toplasam bir kulaç. (Urgan)
174. Kündüzi yürädi yürädi,
Äqşâmı ikki äyağını,
Äsmângä tikläb turadı. (Arava)
Gündüz yürür yürür,
Akşam iki ayağını,
Havaya doğru dikler. (El Arabası)
175. Bir arqânım bär,
Uçı-quyruğı yoq. (Yol)
Bir urganım var,

- Ucu bucağı yok.(Yol)
176. Tört äkä-ükä birbirigä yétälmaydı. (Arava gıldiräkläri)
Dört kardeş birbirine yetişemiyordu. (Araba Tekerlekleri)
177. Uzun içäk,
Béli tügünçäk. (Yol, Köpri)
- Uzun bağırsak,
Beli düğümlü. (Yol, Köprü)
178. İkki arqânım bär,
Yıgıb âlälmäymän. (Yol, Arava İzi)
- İki urganım var,
Toplayıp alamıyorum. (Yol, Araba İzi)

Su Taşıtları ve Silahlarla İlgili Bilmecele:

179. Därya,
Därya üstide böyrä. (Qayıq)
- Derya ,
Derya üstünde böyre.⁴ (Kayık)
180. Yürsä izi bilinmä. (Qayıq)
Yürüse izi belli olmaz. (Kayık)
181. Tâp-tâp, tâp-tâp âtım,
Tayaqları yalpâq âtım,
Âdäm körsä kişnämäs,
Yêrdän bir çöp tişlâmäs. (Qayıq, Kémä)
- Tap tap, tap tap atım
Tınakları yalpak atım
Adam görse kişnemez
Yerden bir çöp dişlemez. (Kayık, Gemi)
182. Bälta urdım,
Bädähşân kêtđi. (Mıltıq Oqı)
- Balta vurdum,
Bedehşan'a gitti. (Tüfek Kurşunu)
183. Tümsügi uzun,
Tâğnı teşär. (Mıltıq)
- Gagası uzun,
Dağı deler. (Tüfek)
184. Zıñ êtdi zımrab kêtđi,
Âq quvraynıñ başını çälib ôtđi,

4 Kamıştan örülmüş bir tür kayık.

Kördiğmi? (Oq)
 Zınk etti, zınklayıp gitti,
 Ak kuvrayın⁵ başına değerek geçti,
 Gördün mü? (Kurşun)

Yeni Bilmeceler:

185. Polat quşım uçdı ketti,
 Bir zum ötmäy äygä yetti. (Rakäta)
 Çelik kuşum uçtu gitti,
 Bir an geçmeden aya yetti. (Roket)
186. Suv émäs simdä âqar,
 Ot émäs çırâq yaqar. (Elektr Tâkı)
 Su değıl telde akar,
 Ateş değıl lamba yakar. (Elektrik Akımı)
187. Üygä âsdık bittä nâk,
 Yap-yaruğ boldı här yaq. (Lampâçka)
 Eve astık bir tane nak,⁶
 Pasparlak oldu her taraf. (Ampul)
188. Bir acâyib işhânä,
 İçi dâim qışhânä. (Hâlâdilnik)
 Bir acayip işhane,
 İçi daim kışhane. (Buzdolabı)
189. Tinmäs bittä,
 Tınlär mıntä. (Radiâ)
 Susmaz biri,
 Dinler bini. (Radyo)
190. Radiâ désäm radiâ émäs,
 Kinâ désäm kinâ émäs,
 Êşitäsän sözini,
 Häm köräsän özini. (Televizâr)
 Radyo desem radyo değıl,
 Sinema desem sinema değıl,
 İşitirsın sözünü,
 Hem görürsün özünü. (Televizyon)
191. Cânsız tınlaydı,
 Qolsız yazadı,

⁵ Çöllerde yetişen küçük dikenli bir bitki.

⁶ Sert bir ağacın küçük yuvarlak meyvesi.

- Tilsiz sözläydi. (Magnitâfân)
 Çansız tınlr,
 Eلسız yazar,
 Dilsiz söyler. (Teyp)
192. Dégizdä këmä süzär,
 Kétmä-két âltın üzär. (Pahta Tériş Maşınası)
 Denizde gemi yüzer,
 Yüzdükçe âltın üzer. (Pamuk Toplama Makinesi)
193. Sén içidä tursañ tikkä,
 Âlıb çıkar yüksäklikkä (Lift)
 Sen içinde dursan ayakta,
 Alıp çıkar yükseğe. (Asansör)
194. Özimiz nurdan,
 Örgäniş bizdän,
 Örgätiş sizdän. (Mäktäb, Oquvçı, Oqıtuvçı)
 Özümüz nurdan,
 Ögrenme bizden,
 Öğretme sizden. (Okul, Öğrenci, Öğretmen)

Komik Sorular ve Söz Oyunu:

195. Nimäniñ beş barmâğı bâru,
 Lékin birärtä hām tırmâğı yoq? (Qolqap)
 Neyin beş parmağı var,
 Lakin bir tane tırnağı yok? (Eldiven)
196. Qaysı câyda dâryalar suvsız,
 Şähärlär üysiz boladı? (Haritada)
 Hangi yerde denizler susuz,
 Şehirler evsiz olur? (Haritada)
197. Qaçân üçni körib on beş déymiz? (Kündüz Sâat 3 dä)
 Ne zaman üçü görüp on beş diyoruz? (Gündüz Saat Üçte)
198. Qâra müşük qay vaqt üygä âsânginä kirä âladı? (Éşik Açık Bolsa)
 Kara kedi ne zaman eve kolayca girebilir? (Kapı Açık Olursa)
199. Âğzıda tişi yoq âdam tiş âgrıgını qaçân bilädi? (İt Tişlägändä)
 Ağzında dişi olmayan birisi ne zaman diş ağrısını bilir? (Köpek Isırdığında)
200. Deñiz âstıda qandây tâş bolmaydı? (Quruq Tâş)
 Denizin dibinde hangi taş olmaz? (Kuru Taş)

Kaynakça

Alptekin, Ali Berat (1996), "Kazak Türkleri'nin Bilmecelerinden Örnekler", 50. *Kültür ve Sanat Yılında Dr. Mehmet Önder'e Armağan (Milli Kültür Araştırmaları)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı yayınları / 1888, 189-204.

Başgöz, İlhan (1993), *Türk Bilmeceleri I, II*, Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları / 1470.

Ertuğrul Ertuğrul Yaman ve Nizamiddin Mahmud (1998), *Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi Karşılıklar Kılavuzu*, Ankara: TDK yayınları.

Oqituvchi (1991), *Özbek Tâpışmâqları*, Tâşkent: Oqituvchi Neşriyatı.

Rus Tili (1981), *Özbek Tilini İzâhlı Lu_ati I, II*, Moskva: Rus Tili Neşriyatı.

Saim Sakaoğlu ve diğerleri (1992), *Azerbaycan Tapmacaları / Bilmeceleri*, Elazığ: Elazığ Belediyesi yayınları: 2.

Yusuf, Berdak (1993), *Türkçe – Özbekçe ve Özbekçe – Türkçe Sözlük*, Tâşkent: Özbekistân Neşriyatı.

Çevriyazı İşaretleri

â: Yarı yuvarlak, geniş, kalın (a-o) arası ünlü.

ä: Düz, geniş, yarı-kalın ünlü.

é: Düz, yarı açık (kapalı), ön ünlü.

ğ: Sızıcı, ötümlü, art damak ünsüzü.

q: Patlayıcı, ötümsüz, art damak ünsüzü.

ŋ: Genzel ön ve art damak ünsüzü.